

Az egyszerre beszélések jellemzői háromfős társalgásokban

Horváth Viktória¹

¹*Nyelvtudományi Intézet*

Abstract

Overlapping speech in spontaneous conversations Overlapping speech is claimed to be an „error” in the conversations by some authors, yet it is a frequent phenomenon in spontaneous conversations. Overlapping speech was investigated by just a few studies in Hungarian. Furthermore, the correlation of the main functions and the duration of overlapping speech was also less investigated as well as the realization of the phenomenon with regard to the participants’ age and role in conversations.

The aim of the study was to analyze the characteristics of overlapping speech (frequency, duration, types) in spontaneous conversations. 10 conversations were selected from the Hungarian Spontaneous Speech Database. Three speakers participated in each conversation; two of them were constant in each case: the interviewer (Int) and the second speaker (S2). S1 speaker was the experimental person: 5 female speakers ages between 25 and 35 years, while 5 female speakers ages between 60 and 65 years.

The total material was more than 2 hours long, it was manually annotated using Praat. The frequency, the duration and the function of overlapping speech were analyzed. The statistical analysis was conducted using SPSS 20.0.

Results showed that the frequency of overlapping speech changed during the conversations: it was more frequent at the end of the conversational units – overlapping speech play an important role in turn-takings. The two main functional categories (starting a turn/backchanneling) was separable by their duration: the backchanneling overlaps were shorter than overlaps in the other main function. In addition, unsuccessful turn takings were preceded by longer overlapping speech than successful turn-takings. Short overlaps preceding turn-takings reflect to the extensive prediction in turn-takings.

1. Bevezetés

A hagyományos diskurzuselemzés a kezdetektől fogva foglalkozott a társalgásokban megjelenő egyszerre beszélések különféle típusaival (Sacks et al., 1974). Sacks és munkatársai kiemelték, hogy az átfedő beszéd előfordulhat akkor, ha a beszédpartner hibásan azonosítja a lehetséges beszélőváltási pontot, emiatt szól

Email address: horvath.viktoria@nytud.hu (Horváth Viktória)

bele az aktuális beszélő közlésébe. A félbeszakítás szándéktalanságát jelzik az „elnézést”, „bocsánat” udvariassági kifejezések. Az átfedő beszéd ekkor csupán egy „taktikai” hiba a beszélőváltás során. A szerzők különbséget tettek az átfedő beszéd és a közbevágás között, ez utóbbi udvariatlanság megnyilvánulása. Az átfedések oka azonban lehet a beszédlépés-átadás egyik szabályos módja is: aki gyorsabban kezd beszélni, az nyeri el a következő beszédlépés jogát. Az önkiválasztó beszélő az idő előtti kezdés miatt nem akar információt veszteni, ezért ún. beszédindítást megelőző (prestart), a beszédlépését lezáró beszélő pedig beszédzárást megelőző (recompleter) és beszédzárást követő (postcompleter) technikákat alkalmaz. Ezek a beszédlépések között, az ún. „átmeneti zónában” fellépő elemek gyakran átfedik egymást, a megelőző beszédlépést, vagy az önkiválasztó beszélő éppen megkezdett beszédlépését (vö. Sacks et al., 1974; Schegloff, 1979). Az átfedés tehát teljesen „normális” jelenség egy tipikus beszélőváltás esetén is.

Az újabb, korpuszokon alapuló elemzések kimutatták, hogy az átfedő beszéd relatíve nagyarányú a beszélgetésekben. Angol spontán társalgásokban és a telefonbeszélgetésekben 10–13% körüli volt az átfedő beszéd aránya a teljes beszédidőben (Shriberg et al., 2001; Çetin & Shriberg, 2006). Beattie a beszélőváltásokat elemezve (1982) kimutatta, hogy a két résztvevős angol társalgásban 11%-ban fordult elő egyszerre beszélés, több beszélőnél ez az arány már 31% volt. Ennél is nagyobb arányban fordultak elő az egyszerre beszélések a japán társalgásokban (Maynard, 1997).

A hagyományos funkcionális megközelítés szerint a társalgásokban az egyszerre beszélések kompetitív jellegűek (French & Local, 1983). Más kutatások hangsúlyozzák, hogy az átfedő beszédet a beszédpartnerek kooperatív jelleggel (is) használják a társalgásokban (Tannen, 1983; Cantrell, 2013). Ennek egyik típusa, amikor a beszédpartner ugyan párhuzamosan szólal meg az eredeti beszélővel, de csak azért, hogy együtt fejezzék be a közlést, nincs szóátvételi szándék, csak a támogató figyelem jelzése. Előfordulhat, hogy a két beszélő nagyjából azonos tartalmi közlést hoz létre egy időben, formai eltéréssel – az eredeti beszélő közlését kommentálja a partner, mintegy összefoglalva, figyelmét, támogatását kifejezve (Tannen, 1983).

Néhány nemzetközi kutatás összekapcsolta a diskurzuselemzés funkcionális aspektusait és a fonetikai szempontokat az egyszerre beszélések vizsgálatában. A beszélők a ritmus, a hangerő és dallam paramétereit kombinálva jelzik, hogy megszólalásuk a partner beszéde közben kompetitív vagy kooperatív jellegű-e. A kompetitív jellegű egyszerre beszélések (közbevágások) kevésbé ritmusosan, nagyobb hangerővel és magasabb alaphékvenciával valósultak meg (French & Local, 1983). A versengő jellegű, szóátvételtre irányuló átfedő beszéd esetén más kutatás is hangsúlyozta az emelkedő hangerőt és magasabb alaphékvenciát (Schegloff, 2000; Hilton, 2016). A kompetitív jellegű párhuzamos megszólalások nemcsak ezekkel a beszédjellemzőkben bekövetkező változásokkal valósulnak meg, hanem az is jellemzi őket, hogy nem egy lehetséges beszélőváltási pontnál következnek be. A lehetséges beszélőváltási pontot megelőző, illetve a beszélő hezitációinak környezetében bekövetkező párhuzamos megszólalások ugyanakkor nem mutattak nagyobb intenzitást és magasabb alaphékvenciát (Wells & Macfarlane, 1998).

Az egyszerre beszélések időtartamát is elemezték a funkcióval összefüggésben. Az átfedő beszéd előfordulhat egy szótagra, szóra korlátozódva (ilyenkor általában együttműködést jelez), de nem ritka a hosszabb közléseken átívelő átfedés sem – ez utóbbi stratégia lehet a beszédjog megszerzésére. A szóátvétel ilyenkor gyakran a téma változásával is együtt jár (Hutchby & Woofitt, 2006). Az egyszerre beszélés időzítése is összefügg azzal, hogy a párhuzamos megszólalás kompetitív vagy kooperatív jellegű. A megszólalás kompetitív, ha a beszédpartner az előző beszélő közlésének indítása után, de a lehetséges beszélőváltási pont előtt kezd el beszélni (Hilton, 2016). Ha a partnernek már elegendő információja van az elhangzottak alapján, mert az eredeti beszélő már majdnem a közlés végére ért, egyszerre beszélés formájában közösen is befejezhetik a megnyilatkozást a bejósolás alapján; ez inkább támogató jellegű átfedő beszéd. Kompetitív jellegű, amikor a két beszélő önkiválasztással egyszerre szólal meg, ilyenkor az egyik beszélő egy kis idő után abbahagyja a beszédet, megszüntetve ezzel a párhuzamos megszólalást (Levinson & Torreira, 2015).

A beszélők nemcsak bejósolni tudják az eredeti beszélő közlésének végét; gyakran megismétlik az elhangzottak egy részét, mintegy összefoglalva azt; ez is lehet átfedő megnyilatkozás. Ebben az esetben azonban az egyszerre beszélés nem számít közbevágásnak – az eredeti beszélő folytatja a közlést, nincs szóátvételi szándék. Ezek a párhuzamos közbevetések inkább támogató jellegűek, és „metaüzenet”-nek tekinthetők a beszédpartnerek közötti viszonyról: olyan jól megértik egymást, hogy akár azt is tudják, miként fog folytatódni a másik fél közlése. Az egyszerre beszélések ezen típusai tehát a támogató figyelem jelzései a hallgató részéről (Duranti, 1997; Tannen, 1983, 2012).

Az elemzések az átfedő beszédek külön csoportjaként kezelik az aktuális beszélő közlése közbeni háttércsatorna-jelzéseket a hallgató részéről: azokat a verbális vagy nonverbális jelzéseket, amelyeket egy társalgásban a hallgató a beszélő beszéde közben ad figyelem, megértés jelzésre, és/vagy tovább-beszélést ösztönző céllal; szóátvételi szándék nélkül (Yngve, 1970; Schegloff, 2000; Ward & Tsukahara, 2000; Levinson & Torreira, 2015). Az átfedő beszéddel megvalósuló (tehát nem néma szünetben elhangzó) háttércsatorna-jelzések gyakran egy lehetséges beszélőváltási pontot követően, vagy hallgatást követően adathatók, ez arra utal, hogy időzítésük érzékeny az aktuális beszélő beszédében lévő esetleges fordulóvég jelzésére (Gravano & Hirschberg, 2009).

Az egyszerre beszélések és a megakadásjelenségek összefüggését vizsgáló korpuszalapú kutatás azt mutatta, hogy átfedő beszéd esetén kétszer annyi megakadás adatható ahhoz képest, mint amikor egy résztvevő beszél, ez főként az ismétlések növekvő számában volt kimutatható – a beszélő nem akarta, hogy átvegyék tőle a szót (Anna-Decker et al., 2008). Gyakori, hogy az aktuális beszélő közlésében valamilyen megakadásjelenség fordul elő az egyszerre beszélést megelőzően (rövid néma szünet, ismétlés), illetve csökken a beszédtempója (Levinson & Torreira, 2015). A hallgató ekkor valamilyen háttércsatorna-jelzést produkál – mintegy a megakadásra válaszként – azon a ponton, ahol a beszélő folytatja az aktuális közlést a megakadást követően; így jön létre az átfedő beszéd.

Magyar nyelvű társalgásokban eddig viszonylag kevés kutatás vizsgálta az egyszerre beszéléseket. Több résztvevős társalgásokban a jelenség aránya 2–12% körül adódott (Markó, 2006; Bata, 2009; Beke, 2014). Az átfedő beszéddel kapcsolatban a kutatások többsége a jelenség kooperatív funkcióját hangsúlyozta (pl. Markó, 2006; Bata, 2009; Dér, 2012); feladat-orientált társalgásokban (diákoknak párban meg kellett vitatniuk egy adott témát) igazolták, hogy az egyszerre beszélés gyakoribb volt egyetértés esetén, mint egyet nem értéskor (Weidl, 2019). Dér (2012) az egyszerre beszélések tipikus megnyilvánulási formáit foglalta össze 30 társalgás alapján. Egy kategóriába sorolta a háttérchatonajelzéseket; a rövid kommentárokat; azokat az eseteket, amikor a beszédpartner megismétli a beszélő mondandójának egy részét, kifejezve figyelmét és/vagy egyetértését. Sok esetben a hallgató képes befejezni a beszélő megnyilatkozásának záró részét, amely szintén átfedő beszédet eredményez. Külön kategória, amikor a hallgató megkísérli a szóátvételt, de ez sikertelen. Szintén külön csoportot alkotnak az előbbieket kombinációjából adódó egyszerre beszélések.

Markó (2006) fonetikai szempontú elemzésben vizsgálta az egyszerre beszélések temporális jellemzőit és típusait is. A felosztás alapja az volt, hogy az egyik beszélő közlésébe a másik beszélő mikor szól bele, ezzel átfedő közlést létrehozva. A leggyakoribb eset az volt, amikor két beszélő egyszerre kezdett beszélni (két önkiválasztás egy időben). Hasonló arányban jelent meg a „vége előtti megszólalás” esete is, amikor a partner már elegendő információ birtokában van ahhoz, hogy megszólaljon és akár átvegye a szót. Az elemzés alapján Markó is hangsúlyozta, hogy az egyszerre beszélések oka nem az udvariatlanság vagy versengés, hanem az együttműködés a beszélőváltás lebonyolításában. A partner fordulójának vége előtti megszólalás miatti átfedő beszéd gyakoribb volt ismerősökkel készült társalgások esetén, mint amikor idegen személy volt a kísérleti személy; továbbá a jelenség gyakoribb volt a társalgások utolsó szakaszában, mint az elején – a partnerek összeszokásának köszönhetően (Grácsi & Bata, 2010).

Egy pilot kutatás részletesen elemezte a társalgási jelenségek előfordulását és temporális viszonyait (Hámori & Horváth, 2019). Az egyszerre beszélésekkel

kapcsolatban azt találták, hogy a beszélőváltások fele egyszerre beszélést követett: két vagy több résztvevő is egyszerre beszélt, majd az átfedő beszédet követte a szóátvétel az eredeti beszélőtől. Az egyszerre beszélések időtartama a váltás előtt átlagosan 503 ms volt.

Egyetlen kutatás foglalkozott a magyarban bizonyos társalgási jelenségek életkorspecifikus megvalósulásával (Bata, 2009). A szerző Markó (2006) felosztását használva elemezte az egyszerre beszéléseket a BEA adatbázis háromfős társalgási felvételein, hangsúlyozva azok támogató jellegét. Eredményei szerint az egyszerre beszélések mennyisége nem függött a beszédpartnerek életkorától. Más kutatások a társalgásokban előforduló megakadásjelenségek és temporális jellemzők életkorspecifikus jellemzőit tárgyalták, de ezek kizárólag fonetikai szempontú elemzéseket tartalmaztak, és a társalgásokat összevetésben elemezték a narratívákkal, tartalomösszegzésekkel együtt (pl. Bóna, 2014, 2015).

A jelen kutatás célja az egyszerre beszélések elemzése háromfős társalgásokban, a fonetikai és funkcionális aspektusok ötvözésével.

Új megközelítésre volt szükség a hagyományos kooperatív/kompetitív dichotómia helyett a korpuszalapú vizsgálathoz. A kooperatív/kompetitív megkülönböztetés egyrészt nem objektív kategóriákkal dolgozik: az elemző/annotátor által nem elkülöníthető, hogy milyen jellegű volt az átfedő beszéd. Az, hogy mi számít a résztvevők számára támogató vagy versengő egyszerre beszélésnek, szubjektív konstrukció, amely a diskurzusbeli közös jelentéslétrehozás által alakul ki; illetve függ a beszélők társalgási stílusától, valamint szociálisan meghatározott (Tannen, 2012; Hilton, 2016). A tisztán formai kategóriák alkalmazása (rövid/hosszú az egyszerre beszélés) szintén nem megfelelő, mert ezek semmilyen információval nem szolgálnak a jelenség társalgásbeli funkciójáról. A jelen kutatásban alkalmazott elemzési kategóriák ezért formailag megjelenő, objektíven megragadható jelenségekből indulnak ki, funkcionális beágyazottsággal (olyanok, amelyekben nincs – vagy minimális – a szubjektív értékelés).

A beszélő életkorát a fonetikai kutatások és a labovi szociolingvisztikai irányzat a biológiai beágyazottság miatt objektív változóként kezelik; a modern szociolingvisztikában a kort nem statikus jellemzőként kezelik, hanem egy társas és

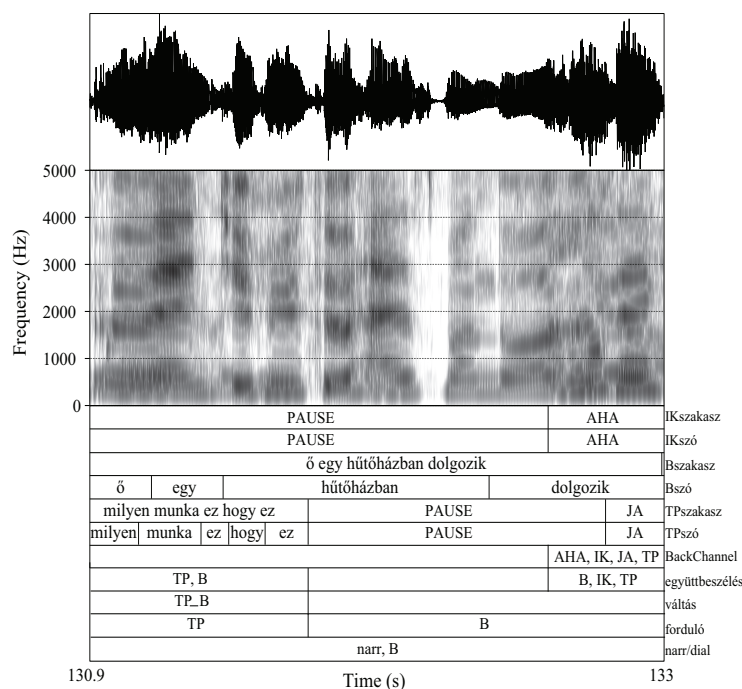
személyes konstrukcióként, amely az adott kontextusban jön létre. „Ugyanakkor az egyén önprezentációja is összetett: nagy eltérések lehetnek az »idősek« csoportjának tagjai között, és az egyén önprezentációja is jelentős változatosságot mutathat egyazon interakció keretei között, illetőleg kontextusonként is” (Bartha et al., 2016, 203.).

A jelen kutatásban változóként kezeljük a kísérleti személy életkorát, mert fontos kérdés, hogy a társalgásokban megjelenő átfedő beszédet hogyan befolyásolja a partnerek biológiai kora; de evidenciaként kezeljük, hogy a jelenség megvalósulását számos más tényező is befolyásolja. Az egyik ilyen tényező a partnerek társalgásban betöltött szerepe, ezért ezt is vizsgáltuk a kutatás során.

Hipotéziseink szerint az egyszerre beszélések gyakoriságát és időtartamát befolyásolja a kísérleti személy életkora – kevesebb lesz az átfedő beszéd az idősebb beszélőkkel rögzített társalgásokban. Feltételeztük, hogy az egyszerre beszélés funkciója (háttéracsatorna-jelzés vagy szóátvételi szándék) befolyásolja a jelenség időtartamát; illetve az átfedő beszéd jellemzői (gyakoriság, időtartam) dinamikusán változnak a globális struktúra függvényében (narratív és dialogikus szakaszok váltakozása). Feltételezésünk szerint továbbá a beszélői szerepek (az interjú készítője, a kísérleti személy és társalgó partner) is alakítják az átfedő beszéd megjelenését a társalgásokban.

2. Anyag és módszer, kísérleti személyek

A kutatás alapja 10 darab, 3 résztvevős társalgás a BEA-adatbázisból (Horváth et al., 2019). A meglévő 6 szintű annotációt (beszédszakasz és szó szint a 3 beszélőtől) kiegészítettük további címkesorokkal a Praat programban (Borssma & Weenink, 2018, vö. 1. ábra): jelöltük a háttéracsatorna-jelzéseket, az egyszerre beszéléseket, a fordulókat, a beszélőváltásokat, a globális szerkezeten belül azt, hogy az egyes fordulók döntően narratív vagy inkább dialogikus szakaszokhoz tartoznak (Hutchby & Woofitt, 2006). A teljes anyag összesen 134 perc időtartamú (átlagos hossz 13 perc, 8,5–23,5 perc).

1. ábra. Az annotálási rendszer (Horváth et al., 2019, 268.)

(IK = interjú készítője, B = beszélő, a kísérleti személy, TP = társalgó partner)

Összesen 687 darab egyszerre beszélést elemeztünk manuálisan a kontextus alapján a funkció szempontjából. A funkcionális elemzésben elsőként azt állapítottuk meg (Yngve, 1970; Tannen, 2012; Dér, 2012; Cutrone, 2013 alapján), hogy az egyszerre beszélés **háttércsatorna-jelzés** miatt realizálódott, vagy **szóátvételi szándék** volt jelen. Az első esetben nincs szóátvételi szándék, nem jön létre új forduló. A második csoportot tovább bontottuk aszerint, hogy a szóátvétel sikeres volt, vagy nem. **Sikertelen szóátvétel** esetén az aktuális beszélő közlésébe egy másik partner beleszólt, párhuzamosan beszéltek egy ideig, de a szóátvétel nem volt sikeres, a partner elhallgatott, és az eredeti beszélő folytatta a fordulóját. A **sikeres szóátvétel rövid időre** is létrejöhetett: az egyszerre beszélést követően nem az eredeti beszélő, hanem egyik partnere beszélt, de csak egy rövid megjegyzés vagy kérdés erejéig, utána újra az eredeti beszélő folytatta

a közlést. Az egyszerre beszélést **sikeres szóátvétel** is követhette, ebben az esetben a beszélőváltás után új beszélő új fordulója következett.

Példák a négy típusra a korpuszból ([| jelöli az átfedő beszéddel realizálódó részeket, a SIL és a PAUSE a különböző típusú szüneteket):

háttércsatorna-jelzés miatti egyszerre beszélés:

- (1) a. B: *túlképzés [van]*
TP: *[biztos is]*

(bea113, az átfedő beszéd időtartama: 550 ms)
- b. B: *valaki autózik főleg [hogyha] nem egyedül utazik*
TP: *[ühüm]*

(bea135, az átfedő beszéd időtartama: 234 m)

egyszerre beszélés sikertelen szóátvétellel:

- (2) B: *és hányszor éreztük azt hogy ez [igazságtalanság és hogy kitoltak velünk soha nem adott a mama se] igazat nem fordult elő hogy megvétőzza a tanárt...*
IK: *[és SIL igen és akkor izé öh ah PAUSE]*

(bea113, az átfedő beszéd időtartama 2957 ms)

egyszerre beszélést követő rövid idejű szóátvétel:

- (3) B: *novemberben is elég sok munkájuk [volt]*
TP: *[de akkor az] valamilyen szempontból jó, nem? PAUSE*
B: *igen meg hogy nagyon jó neki hogy biztos állása van...*

(bea088, az átfedő beszéd időtartama: 511 ms)

egyszerre beszélést követő szóátvétel:

- (4) TP: *és nagyon felgyorsult minden szerintem* SIL [*nagyon közel van*]
IK: [de egyébként] SIL *a az ikeában az tetszik hogy így ki van írva ilyen...*

(bea113, az átfedő beszéd időtartama: 591 ms)

A funkcionális elemzés mellett elemeztük az egyszerre beszéléseket időtartamuk és a sűrűség függvényében. Az időtartamok kinyerése automatikusan történt Praat-szkript segítségével. Az egyszerre beszélések előfordulásának dinamikus változását a társalgásban a következőképpen vizsgáltuk. A teljes társalgás időtartamát Praat-szkripttel 5 egyenlő egységre osztottuk: például egy 20 perces társalgást az első négy percre (1-20%), a második négy percre (21-40%) stb. Ezekben az egységekben mértük az egyszerre beszélések darabszámát.

A globális szerkezetben való előfordulás vizsgálatához a teljes társalgást felosztottuk több beszédfordulóból álló, nagyobb szakaszokra a szövegtípus alapján: döntően narratív vagy dialógus jellegűek-e. A társalgásokba gyakran ékelődnek ugyanis hosszabb, narratív, általában történetmesélő jellegű részek; ezek monologikus szövegekhez nagyon hasonló felépítésűek (Tolcsvai Nagy, 2001; Hutchby & Woofitt, 2006). A jelen társalgásokban is előfordultak a párbeszédes részek mellett hosszabb, döntően narratív részek, például történetmesélés (ezekben is előfordultak háttéracsatorna-jelzések, rövid kommentek a beszédpartnerek részéről, de döntően monologikus szakaszok voltak). A változó időtartamú narratív és dialógus jellegű szakaszokat is 5 azonos részre osztottunk fel azok teljes időtartama szerint Praat-szkript segítségével: például egy 500 másodperces szakaszt 5 db 100 másodperces egységre szegmentáltunk. Ezt követően megnéztük, hogy egy adott egységben hány darab és milyen időtartamú egyszerre beszélés realizálódott.

A társalgásokban 3 beszélő vett részt. Az interjú készítője (IK) és a társalgó partner (TP) minden felvételen ugyanaz volt: a felvételek időpontjában 28–35 éves nők, azonos végzettséggel, kollégák; egynyelvűek, budapestiek. A kísérleti

személy (beszélő, B) személye változott a felvételeken: 5 fiatal nő (25–35 évesek) és 5 idősebb nő (60–72 évesek), egy nyelvűek, budapestiek. A témát az interjú készítője jelöli ki (pl. húsvéti szokások a családban, karácsonyi készülődés), megkérdezi a partnerek véleményét az adott témáról, ezt követően a társalgás spontán szerveződik; de a beszélgetést IK zárja le.

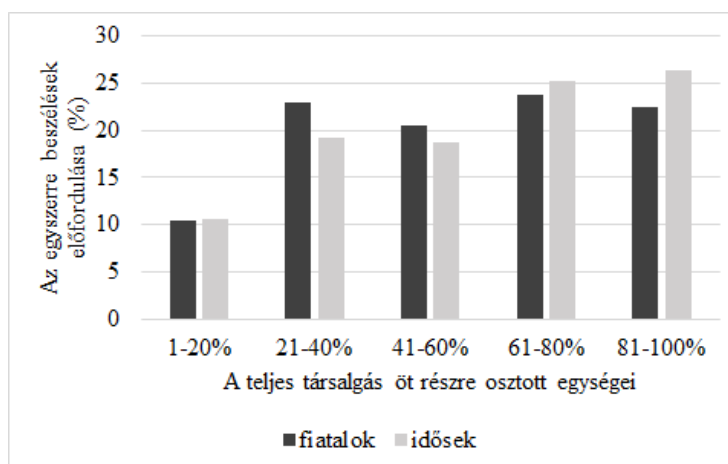
A statisztikai elemzéseket az SPSS programban végeztük (GLM, függő változók az időtartam és az előfordulási gyakoriság, független változók az egyszerre beszélések funkcionális típusai, beszélők életkora, random faktor a beszélők).

3. Eredmények

A több mint kétórányi spontán társalgás 687 egyszerre beszélést tartalmazott, átlagosan 5,4 ilyen jelenség fordult elő percenként (min.: 2,5 db/perc, max.: 8,8 db/perc). A fiatalabb nőkkel rögzített beszélgetésekben percenként átlagosan 5,3 darab átfedő beszéd jelent meg (min.: 2,5 db/perc, max.: 8,7 db/perc); az idősebbekkel készült felvételeken nagyon hasonló értékeket adatlunk (átlag: 5,6 db/perc, min.: 3,3 db/perc, max.: 8,8 db/perc). A kísérleti személy (B) életkora nem befolyásolta az egyszerre beszélések gyakoriságát. Az egyszerre beszélések összes időtartama (6,4 perc) a teljes anyag 4,8%-át tette ki.

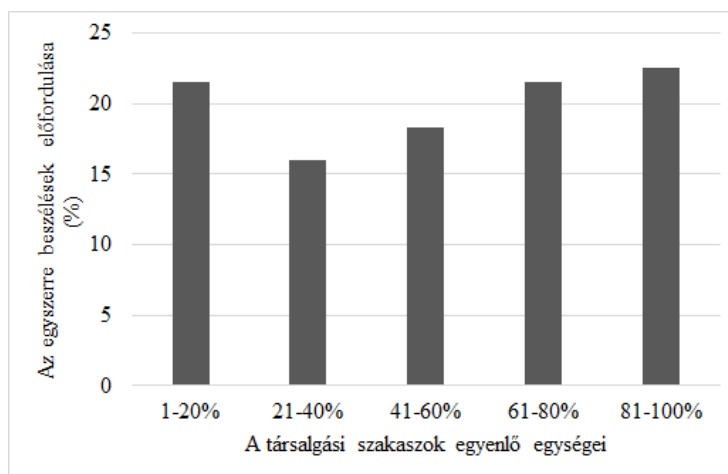
Az egyszerre beszélések gyakoriságának dinamikus változását is elemeztük a társalgásokon belül a teljes időtartamot öt egyenlő hosszúságú egységre bontva (2. ábra). Az eredmények azt mutatták, hogy a fiatalokkal rögzített társalgásokban a teljes felvétel időtartamának első egyötödében fordult elő egyszerre beszélés a legkisebb arányban, a felvétel többi részében ehhez képest kétszer nagyobb, és nagyjából hasonló arányban jelent meg az átfedő beszéd. Az idősekkel készült felvételeken szintén legkevésbé a társalgások elején fordult elő egyszerre beszélés, legnagyobb arányban pedig a társalgás utolsó egyötöd részében.

A következőkben azt vizsgáltuk a nagyobb társalgási szakaszokat, vagyis több fordulót is tartalmazó narratív és dialogikus egységeket 5 egyenlő részre osztva, hogy a szakaszban előforduló összes átfedő beszéd hány százaléka fordult elő a szakasz első 20%-ában, második 20%-ában stb. A 10 társalgást elemezve

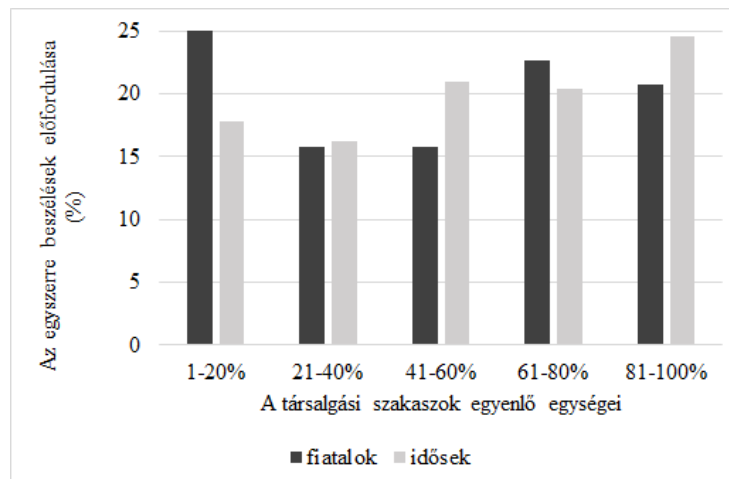
2. ábra. Az egyszerre beszélések előfordulása a teljes társalgás öt egyenlő részre osztott egységeiben

az eredmények azt mutatták, hogy az egyszerre beszélések 21,6%-a a társalgási szakaszok időtartamának első 20%-ában jelent meg (3. ábra). Előfordulásuk ezt követően a társalgási szakaszok belsejében csökkent, majd fokozatosan emelkedő tendenciát találtunk a szakaszok végéhez közeledve (16–22,6%).

3. ábra. Az egyszerre beszélések előfordulása a társalgási szakaszok egységeiben

A fiatal és az idősebb beszélőkkel folytatott társalgásokban külön-külön is elemeztük az egyszerre beszélések előfordulásának változását a társalgási szakaszokban (elsőként függetlenül attól, hogy a szakaszok döntően narratív vagy dialógus jellegűek voltak-e). A fiatalokkal készült felvételeken az egyszerre beszélések egynegyede a társalgási szakaszok elején jelent meg, ennél 10%-kal kevesebb volt az átfedő beszéd aránya a szakaszok belsejében. A szakaszok végéhez közeledve ismét gyakoribbá váltak az egyszerre beszélések. Az idősebbek felvételein a társalgási szakaszok elején még kisebb arányban fordult elő az átfedő beszéd, majd előfordulásuk gyakoribbá vált, és a legtöbb egyszerre beszélést pedig az utolsó egységben adatoltuk (4. ábra).

4. ábra. Az egyszerre beszélések előfordulása a társalgási szakaszok egységeiben a fiatalokkal és az idősekkel folytatott társalgásokban

Az egyszerre beszélések társalgási szakaszokon belüli változása nagyon hasonló tendenciát mutatott a narratív és a dialogikus szakaszokban: legkevésbé a szakaszok közepén jelentek meg, nagyobb volt az átfedő beszéd aránya a szakaszok vége felé közeledve (1. táblázat).

Az egyszerre beszélések előfordulási arányát a jelenség típusa és a kísérleti személy életkorának függvényében is elemeztük (2. táblázat). Az összes háromfős spontán társalgásban az átfedő beszéd döntő többségében akkor jelent meg,

1. táblázat. Az egyszerre beszélések előfordulása a dialogikus és narratív szakaszokban

Az egyszerre beszélések előfordulása (%)						
	összes társalgás		társalgások fiatalokkal		társalgások idősebbekkel	
	szakaszok jellege		szakaszok jellege		szakaszok jellege	
a szakasz részei	dialogikus	narratív	dialogikus	narratív	dialogikus	narratív
1-20%	20,8	21,4	24,6	24,4	16,7	18,2
21-40%	17,1	15,6	16,7	15,6	17,6	15,7
41-60%	16,7	19,1	12,3	17,6	21,6	20,8
61-80%	24,5	20,4	27,1	20,8	21,6	19,9
81-100%	20,8	23,5	19,3	21,6	22,5	25,4

amikor egy résztvevő beszéde alatt egy másik partner hümmögött vagy verbális háttéracsatorna-jelzést adott (*ja, persze, jézusom*, stb.). Hasonló volt a rövid idejű sikeres szóátvétel és a valós szóátvételt megelőző átfedő beszéd aránya. 10% alatt volt azon egyszerre beszélések aránya, amikor a párhuzamos közlést követően sikertelen volt a szóátvétel, és az eredeti beszélő folytatta a közlést.

A kísérleti személy életkorától függetlenül a háttéracsatorna jelzés funkciójú átfedő beszéd jelent meg a legnagyobb arányban (2. táblázat); az idősebb nőkkel folytatott társalgásokban a résztvevők gyakrabban alkalmaztak ilyen jelzéseket, mint a fiatal nők egymás közötti beszélgetéseiben. A sikertelen szóátvételt megelőző egyszerre beszélések azonos arányban jelentek a társalgásokban a kísérleti személy életkorától függetlenül. Nagyobb arányban fordult elő fiatalok esetében, hogy az egyszerre beszélést követően a partner csak egy rövid kérdés vagy komment idejére vette át a szót – az idősekkel folytatott beszélgetésekben ez volt az egyszerre beszélések legritkább típusa. Az egyszerre beszélést követően megvalósuló „valódi” szóátvétel aránya 10% körül adódott a kísérleti személy életkorától függetlenül.

Az egyszerre beszélések előfordulását a résztvevők (beszélői szerepek) szerint is elemeztük (3. táblázat). A kísérleti személyek (B) életkorától függetlenül az volt a leggyakoribb eset, hogy az interjúkészítő (IK) és a kísérleti személy beszélt egy időben; az idősek csoportjában ez nagyobb arányban fordult elő, mint a fiataloknál. Mindkét csoportban az volt a második leggyakoribb eset,

2. táblázat. A különböző típusú egyszerre beszélések előfordulása az életkor függvényében

Az egyszerre beszélések előfordulása (%)			
egyszerre beszélés típusa	összes társalgás	társalgások fiatalokkal	társalgások idősebbekkel
háttércsatorna-jelzés	72,3	68,8	76,2
sikertelen szóátvétel	6,1	6,1	6,1
rövid idejű szóátvétel	10,1	14,2	5,5
szóátvétel	11,5	10,9	12,2

hogy a kísérleti személy és a társalgó partner (TP) beszélt egy időben, de ennek előfordulása nagyobb arányú volt a fiatal nőkkel készült felvételeken. Az egymást jól ismerő IK és TP kicsivel nagyobb arányban beszélt átfedő jelleggel azokban a társalgásokban, ahol a harmadik partner is fiatal nő volt. Az egyszerre beszélések kb. 1%-ánál fordult elő, hogy mindhárom résztvevő egy időben beszélt.

3. táblázat. Az egyszerre beszélések előfordulása a beszélői szerepek és az életkor függvényében

Az egyszerre beszélések előfordulása (%)		
beszélői szerepek	társalgások fiatalokkal	társalgások idősebbekkel
B–IK	52,9	72
B–TP	29,8	14,9
IK–TP	15,9	11,3
B–IK–TP	1,4	1,8

Tovább elemeztük a beszélői szerepek és az átfedő beszéd összefüggését aszerint, hogy ki volt az eredeti beszélő, és melyik partner szólalt meg ezzel egy időben. A fiatalokkal rögzített társalgásokban az összes átfedő beszéd 39%-ában a B beszélő (kísérleti személy) beszédébe szólt bele IK. Jóval ritkább volt (19%), amikor TP szólt bele IK beszédébe. Az esetek 0,8%-ában fordult elő,

hogyan B beszélt, TP és IK is megszólalt. 14%-ban fordult elő, hogy B szólalt meg, miután IK kezdett beszélni.

Az idősekkel rögzített társalgásokban az összes átfedő beszéd 59%-a jött létre úgy, hogy B közlésébe szólt bele IK. 7%-ban TP szólt bele IK beszédébe; míg az esetek 0,9%-ában B beszélt, IK és TP is megszólaltak. Az idősebb B beszélők 26%-ban szólaltak meg IK beszéde közben.

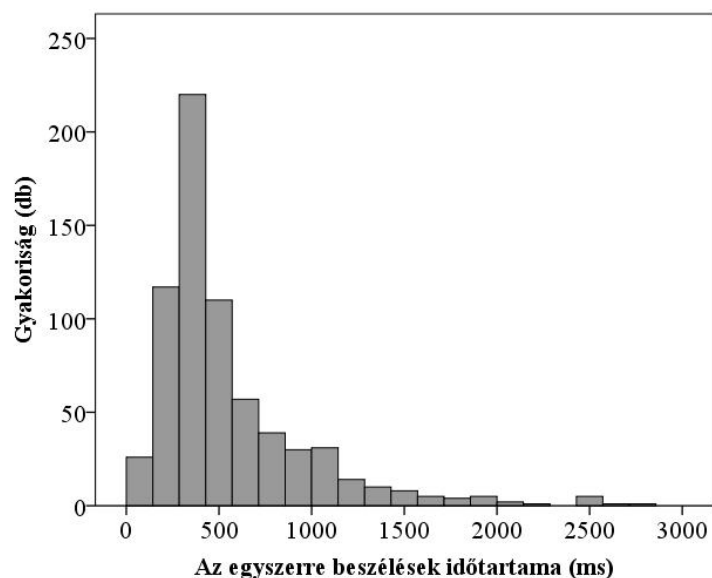
Ezeket az eredményeket befolyásolja, hogy az egyszerre beszélések döntő többsége háttéracsatorna-jelzés volt (vö. 2. táblázat) – IK feladata, hogy biztosítsa a támogató légkört, ösztönözze a beszélgetés folytatását; ezért a beszélői szerepek megszólalása szerinti elemzést elvégeztük úgy is, hogy csak a szóátvételi jellegű átfedő beszédeket vizsgáltuk.

A fiatalokkal készült felvételeken a szóátvételre irányuló átfedő beszédek 24%-ában B beszélt, IK is megszólalt. 19%-ban TP szólt bele IK közlésébe. 2% volt az aránya annak, amikor B beszélt, IK és TP is megszólaltak párhuzamosan. A fiatal B beszélő az esetek 25%-ban IK, 14%-ában TP megnyilatkozásába szólt bele. IK és TP egymás közléseibe megegyező arányban szóltak bele párhuzamosan (8%).

Az idősebb B beszélők megnyilatkozásaival párhuzamosan IK az esetek 28%-ában szólt közbe, TP jóval ritkábban (6%). Nem fordult elő, hogy B beszédével párhuzamosan mindkét másik beszélő is megszólalt. Az idősebb B beszélő az átfedő beszédek 42%-ában IK, 12%-ában TP megnyilatkozásába szólt bele. Az idősekkel folytatott társalgásokban is az volt a jellemző, hogy IK és TP egymás közléseibe megegyező arányban szóltak bele párhuzamosan (6%).

Az egyszerre beszélések időtartamát is részletesen elemeztük. Az egyszerre beszélések átlagos időtartama 559 ms volt (SD: 442 ms), az értékek 26 ms és 4282 ms között szóródtak. Az átfedő beszéd az esetek 63%-ában 500 ms alatt realizálódott (5. ábra).

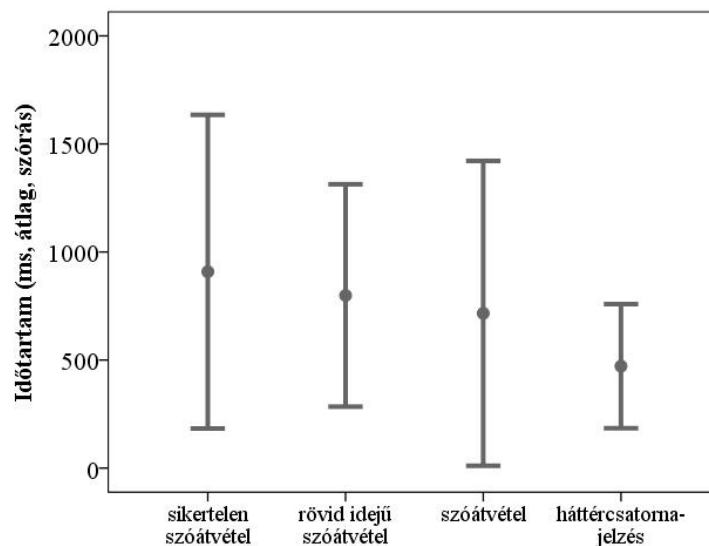
Az egyszerre beszélések időtartamát a társalgásokban a kísérleti személy életkora nem befolyásolta szignifikánsan. A fiatalokkal készült beszélgetésekben az átfedő beszéd időtartama átlagosan 542 ms (SD: 403 ms) volt, az idősekkel készült társalgásokban 578 ms (SD: 481 ms).

5. ábra. Az egyszerre beszélések időtartama

Az egyszerre beszélések időtartamát befolyásolta azok típusa ($F = 13,541$ $p < 0,001$ $\eta^2 = 0,480$, vö. 6. ábra). A háttércsatorna típusú átfedő beszéd (átl.: 471 ms, SD: 287 ms) szignifikánsan rövidebb volt a másik három, szóátvételi céllal megvalósuló jelenségnél ($p < 0,001$ mindhárom esetben). A szóátvételi szándékkal összefüggésben megjelenő egyszerre beszélések szignifikáns mértékben nem különböztek egymástól, de átlagosan a leghosszabbak a sikertelen szóátvételt megelőző jelenségek voltak (átl.: 908 ms, SD: 725 ms), ezeknél átlagosan rövidebb időtartamban valósultak meg a rövid idejű szóátvételt megelőző egyszerre beszélések (átl.: 798 ms, SD: 514 ms). A legrövidebb pedig akkor volt az egyszerre beszélés, ha sikeres szóátvétel követte a jelenséget (átl.: 716 ms, SD: 705 ms).

Az egyszerre beszélések időtartamát a kísérleti személy életkora és a típus után aszerint is elemeztük, hogy a jelenség a társalgási szakaszok melyik részében helyezkedik el (első 20%-ában, második 20%-ában stb.). Az eredmények azt mutatták, hogy az egyszerre beszélések időtartamát nem befolyásolta jelentős

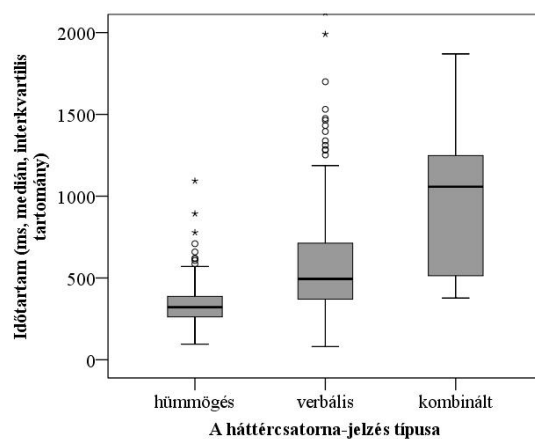
6. ábra. Az egyszerre beszélések időtartama a típus függvényében

mértékben az, hogy a társalgási szakaszok melyik szakaszában jött létre (4. táblázat).

A leggyakoribb átfedő beszéd háttéracsatorna-jelzés miatt jött létre (vö. 2. táblázat), ezért ennek a típusnak a megvalósulását és időtartamát részletesen is elemeztük. A háttéracsatorna-jelzések döntő többsége vagy verbális típusú volt (49,9%, pl. *ja, persze, igen, hát igen*) vagy a hümmögés különféle formája (48,3%). 1,8% volt azon jelzések aránya, amikor az előző két típus kombinálódott (pl. *mhm hát igen, aha igen*). A háttéracsatorna-jelzés realizációja meghatározta az időtartamot (Kruskal-Wallis: $\chi^2 = 141,145$; $p < 0,001$, vö. 7. ábra). A hümmögések voltak a legrövidebbek (átl.: 335 ms, SD: 121 ms), ezeknél a verbálisak átlagosan mintegy 250 ms-mal hosszabbak voltak (átl.: 586 ms, SD: 322 ms); a kombinált típus átlagos időtartama pedig 946 ms volt (SD: 503 ms). A különbség minden típus között statisztikailag szignifikáns (Mann-Whitney: hümmögés–verbális: $Z = -11,483$ $p < 0,001$; verbális–kombinált: $Z = -2,276$ $p = 0,023$; hümmögés–kombinált: $Z = -4,507$ $p < 0,001$).

4. táblázat. Az egyszerre beszélések időtartama a társalgási szakaszok egyes részeiben

Az egyszerre beszélések időtartama (ms)				
a szakasz részei	társalgások fiatalokkal		társalgások idősebbekkel	
	átlag	SD	átlag	SD
1-20%	544	445	613	465
21-40%	571	441	615	571
41-60%	513	394	554	380
61-80%	535	359	603	454
81-100%	569	405	550	538

7. ábra. A háttérsatorna-jelzések időtartama a típus függvényében

Az egyszerre beszélések fontos szerepet töltenek be a beszélőváltások során. A jelen korpuszban nagyjából minden tizedik egyszerre beszélést beszélőváltás követett (vö. 2. táblázat). Az átfedő beszéd átlagos időtartama ebben az esetben 716 ms volt, az adatok nagy szóródást mutattak (min.: 26 ms, max.: 4282 ms). A beszélőváltásokat megelőző egyszerre beszélések nagyjából fele 600 ms alatti időtartamban realizálódott.

A hagyományos kooperatív/kompetitív dichotómia az egyszerre beszéléseknél az esetek nagy részében nem alkalmazható (Tannen, 2012; Hilton, 2016), illetve az adott helyzetben konstruálódik, hogy a résztvevők számára mi számít kooperatív vagy kompetitív együtt beszélésnek. A tanulmánynak ezért nem volt célja minden egyes átfedő beszéd ilyen jellegű elemzése, ennek ellenére a jelen korpuszban is adatoltunk olyan eseteket, amikor a kooperatív, támogató jelleg egyértelműen kimutatható volt nemcsak a háttércsatorna-jellegű egyszerre beszélések esetében. A támogató jellegű egyszerre beszélések egyik típusa, amikor a partner megismétli, összefoglalja a beszélő közlésének egy részét – ez nem félbeszakítás, hanem az aktív figyelem jelzése (Duranti, 1997; Dér, 2012; Tannen, 2012). Példák a korpuszból:

- (5) IK: *és akkor hogy neki gyűjtsünk mindenféle MM (704 ms), SIL (554 ms)*
[ismeretségeket meg ötleteket]

TP: [ötletek]

(bea006, átfedő beszéd időtartama: 676 ms)

- (6) B: *hogyan ilyeneket ahogyan mi az amire [mi nem is gondoltunk]*

TP: [nem is gondolsz]

(bea006, átfedő beszéd időtartama: 816 ms)

4. Következtetések

A jelen tanulmányban a társalgásokban megjelenő egyszerre beszéléseket elemeztük korpusz alapon, funkcionális keretben. A kutatáshoz felhasznált 10

darab háromfős társalgásban az átfedő beszéd összes időtartama a teljes anyag 4,8%-át tette ki. Ez az arány megegyezik politikai jellegű beszélgetésekben adatolt értékkel (Anna-Decker et al., 2008). Magyar nyelvre is adatoltak hasonló előfordulást több résztvevős társalgásokban (Markó, 2006), míg más kutatások (Bata, 2009) kevesebb átfedő beszédet állapítottak meg; nagyobb korpuszon pedig 12% volt az egyszerre beszélés aránya (Beke, 2014).

Az egyszerre beszéléseket elkülönítettük aszerint, hogy háttéracsatorna-jelzés miatt jött létre (nem volt szóátvételi szándék) vagy szóátvételi szándékból adódott az átfedő beszéd. A korpuszban az összes átfedő beszéd majdnem háromnegyede háttéracsatorna-jelzés volt, hasonlóan egy nagy korpuszon végzett korábbi kutatás eredményeihez (Levinson & Torreira, 2015). A korpuszalapú vizsgálatok megerősítik, hogy az egyszerre beszélések sokszor támogató funkcióban jelennek meg a társalgásokban, nem versengő jelleggel. Ráadásul a hagyományos kooperatív/kompetitív felosztás nem megfelelő a jelenség részletes vizsgálatához, mert az átfedő beszéd jellege csak az adott kontextusban értelmezhető, az adott társalgásban konstruálódik a résztvevők által és dinamikus változik az egyezkedés során. Az összes egyszerre beszélés nagyjából egyharmada valósult meg szóátvételi szándékkal összefüggésben: egyaránt 10% körül adódott a rövid idejű szóátvételt és a szóátvételt megelőző átfedő beszéd aránya; és az esetek 6%-ban a párhuzamos megszólalást nem követte szóátvétel, az eredeti beszélő folytatta a közlést.

A jelen korpuszban az egyszerre beszélések átlagos időtartama 559 ms volt (az értékek 26 ms és 4282 ms között szóródtak); átfedő beszéd az esetek kétharmadában 500 ms alatt realizálódott. Nagyon hasonló értékeket adatolt Markó (2006) négyfős magyar társalgásokban; illetve 610 ms volt az átlagérték spontán holland társalgások egyszerre beszéléseiben is (Heldner & Edlund, 2010). A hasonló időtartam-értékek felvetik olyan kutatások szükségességét, hogy különböző nyelvekben miként alakul az egyszerre beszélések időtartama több résztvevős társalgásokban – mennyire univerzálisak, vagy kulturálisan meghatározottak az átfedő beszéd időzítései paraméterei.

Az egyszerre beszélések funkcionális típusait és időtartamát elemezve az eredmények azt mutatták, hogy a szóátvételi szándékkal megjelenő és a szóátvételi szándék nélküli (háttéracsatorna-jelzés) átfedő beszéd időtartamában szignifikánsan elkülönül egymástól. A szóátvételi szándékkal realizálódó egyszerre beszélések altípusai is különböznek egymástól időtartamukban, de csak tendenciaszerűen. Átlagosan azok a leghosszabb egyszerre beszélések, amelyek után nem következik be beszélőváltás. Ezekben az esetekben a leghosszabb az egyezkedés a beszédjogért, és végül nem jön létre beszélőváltás, a szóátvételi kísérlet sikertelen, az eredeti beszélő folytatja a közlést, a párhuzamosan megszólaló partner pedig elhallgat. Ezeknél átlagosan rövidebbek azok az egyszerre beszélések, amelyeket követően a partner rövid időre átveszi a szót (megjegyzés, kérdés erejéig); a legrövidebbek pedig azok, amelyet sikeres szóátvétel követ. Az összes átfedő beszéd kb. 10%-a szolgált ilyen jellegű szóátvétellel; és arra utal, hogy a jelenség a gördülékeny szóátvétel egyik eszköze a társalgásokban.

A kutatás során vizsgáltuk, hogy a kísérleti személy (B) életkora, a beszélői szerepek és a társalgás globális szerkezete hogyan befolyásolja az egyszerre beszélések megjelenését.

Hipotézisünkkel ellentétben a kísérleti személy életkora nem befolyásolta az egyszerre beszélések gyakoriságát és időtartamát sem szignifikáns mértékben: az átfedő beszéd percenkénti gyakorisága és időtartama nem különbözött a fiatal és idősebb nőkkel készült társalgásokban. A részletesebb elemzés a beszélői szerepek és a kísérleti személy (B) életkorának függvényében azonban igazolt néhány különbséget. Az interjú készítője (IK) nagyobb arányban szólalt meg párhuzamosan a B beszélővel, ha az idősebb volt, mint akkor, ha fiatal. Az egyszerre beszélések előfordulása a dialogikus és narratív szakaszokban azzal magyarázható, hogy az interjú készítője gyakrabban produkált valamilyen háttéracsatorna-jelzést az idősebb beszédpartner közlése alatt, feltehetően ebben szerepet játszik az udvariasság is. A szóátvétellel irányuló párhuzamos megszólalás arányát IK részéről ugyanakkor nem befolyásolta a B beszélő életkora, de a társalgó partner (TP) figyelembe vette a B beszélő életkorát: jóval ritkábban szólalt meg a be-

szélővel párhuzamosan idősebb női beszélő esetén (ezt természetesen nemcsak a partner biológiai életkora, hanem a téma, a bevonódás stb. is befolyásolhatja).

A társalgásokon belül az egyszerre beszélések megjelenése váltakozást mutatott. A beszélő életkorától függetlenül az átfedő beszéd legkevésbé a társalgások első részében volt jellemző – az interjúkészítő által megjelölt témáról először a másik két beszélő kifejti a véleményét, inkább narratív közlések jellemzők. Az egyszerre beszélés a társalgások vége felé mintegy kétszer nagyobb gyakorisággal jelent meg; ez feltehetően a beszédpartnerek összeszokásával, illetve a bevonódás hatásával magyarázható. A vizsgált tényezők közül a globális szerkezet (narratív és dialogikus szakaszok váltakozása) szignifikáns mértékben nem befolyásolta az átfedő beszéd jellemzőit. Tendenciaszerűen azonban igazoltuk, hogy az egyszerre beszélések legnagyobb arányban az egyes társalgási szakaszok vége felé fordultak elő. Ez arra utal, hogy az átfedő beszéd segíti az egyes szakaszok lezárását – függetlenül azok narratív vagy dialogikus jellegétől –, hozzájárulva a társalgások szerveződéséhez. Ezt támasztja alá a jelen kutatás azon eredménye is, miszerint a sikeres beszélőváltásokat megelőző átfedő beszéd nagyjából fele 600 ms alatt realizálódott – ez az extenzív predikció (vö. Levinson & Torreira, 2015) nagymértékű jelenlétére utal a háromfős társalgásokban. A jelen kutatás eredményei tehát nemcsak az új funkcionális megközelítés, a beszélői szerepek vizsgálata és a fonetikai szempontok ötvözése miatt fontosak; az eredmények hangsúlyozzák, hogy az átfedő beszéd a társalgás gördülékeny lebonyolításának fontos eszköze.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Hámori Ágnes, Krepsz Valéria és Markó Alexandra, valamint az anonim lektorok javaslatait, segítségét.

A kutatást az NKFI K-128810 számú pályázat támogatta.

Hivatkozások

- Anna-Decker, M., Barras, C., Adda, G., Paroubek, P., de Mareüil, P. B., & Harbert, B. (2008). Annotation and analysis of overlapping speech in political interviews. In *LREC 2018*. Marrakech, Morocco.
- Bartha, C., Hámori, Á., & Huppert, A. (2016). Az öregség/idősség és kor konstruálása és prezentációi: Szociolingvisztikai és diskurzuselemzési alapvetések és gyakorlati elemzések. In G. Balázs, & Á. Veszelszki (Eds.), *Generációk nyelve* (p. 203–220). Budapest: ELTE BTK. Mai Magyar Nyelvi Tanszék – Inter Nonprofit Kft. – MSZT.
- Bata, S. (2009). A társalgás fonetikai jellemzőinek alakulása a beszédpartnerek életkorának függvényében. In T. Váradi (Ed.), *III. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia* (p. 3–13). Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Beattie, G. W. (1982). Turn-taking and interruption in political interviews: Margaret thatcher and jim callaghan compared and contrasted. *Semiotica*, 39, 93–114.
- Beke, A. (2014). *Beszélődetektálás magyar nyelvű spontán társalgásokban. PhD-értékezés*. Budapest: ELTE.
- Boersma, P., & Weenink, D. (2018). Praat: doing phonetics by computer. URL: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>.
- Bóna, J. (2014). Megakadásjelenségek az életkor, a nem és a beszéd típus függvényében. *Beszéd kutatás*, (p. 123–143).
- Bóna, J. (2015). Különböző beszéd típusok temporális sajátosságai az életkor és a nem függvényében. *Magyar Nyelvőr*, 139, 201–213.
- Cantrell, L. (2013). The power of rapport: an analysis of the effects of interruptions and overlaps in casual conversation. *Innervate*, 6, 74–85.

- URL: <https://www.nottingham.ac.uk/english/documents/innervate/13-14/06-lucy-cantrell-q33103-pp-74-85.pdf>.
- Çetin, O., & Shriberg, E. (2006). Analysis of overlaps in meetings by dialog factors, hot spots, speakers, and collection site: insights for automatic speech recognition. In *Proceedings of INTERSPEECH 2006* (p. 293–296). URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/14a1/18c6427e3d56471a18eaf119e8bccea08045.pdf>.
- Cutrone, P. (2013). *Assessing pragmatic competence in the Japanese EFL Context: Towards the learning of listener responses*. Newcastle: Cambridge Scholar Publishing.
- Duranti, A. (1997). *Linguistic Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dér, Cs. I. (2012). Beszélőváltások során használt diskurzusjelölők a magyar spontán beszédben. *Beszédkutatás*, (p. 130–141).
- French, P., & Local, J. (1983). Turn-competitive incomings. *Journal of Pragmatics*, 7, 701–715.
- Gravano, A., & Hirschberg, J. (2009). Backchannel-inviting cues in task-oriented dialogue. In *Proceedings of Interspeech 2009* (p. 253–261). URL: https://www.isca-speech.org/archive/archive_papers/interspeech_2009/papers/i09_1019.pdf.
- Grácz, T. E., & Bata, S. (2010). The effect of familiarization on temporal aspects of turn-taking: a pilot study. *Acta Linguistica Hungarica*, 57, 307–328.
- Hámori, Á., & Horváth, V. (2019). Társalgás, beszélőváltás és diskurzusszerveződés új megközelítésben – fonetikai jellemzők és pragmatikai tényezők összefüggései magyar társalgásokban (pilot study). *Beszédkutatás*, 27, 134–153.
- Heldner, M., & Edlund, J. (2010). Pauses, gaps and overlaps in conversations. *Journal of Phonetics*, 38, 555–568.

- Hilton, C. (2016). The perception of overlapping speech: the effect of speaker prosody and listener attitudes. In *Proceedings of Interspeech 2016* (p. 1260–1264). doi:https://www.isca-speech.org/archive/Interspeech_2016/pdfs/1456.PDF.
- Horváth, V., Krepesz, V., Gyarmathy, D., Hámori, Á., Bóna, J., Dér, Cs. I., & Weidl, Zs. (2019). Háromfős társalgások annotálása a bea-adatbázisban: elvek és kihívások. *Nyelvtudományi Közlemények*, *115*, 255–274.
- Hutchby, I., & Woofitt, R. (2006). *Conversation analysis: principles, practices and applications*. Cambridge: Polity Press.
- Levinson, S. C., & Torreira, F. (2015). Timing in turn-taking and its implications for processing models of language. *Frontiers of Psychology*, *6*, 731.
- Markó, A. (2006). Beszélőváltás a társalgásban. előadás ix. pszicholingvisztikai és alkalmazott nyelvészeti nyári egyetemen. *Balatonalmádi*, (p. 21–24). URL: http://fonetika.nytud.hu/wp-content/uploads/2016/04/ma_2.pdf.
- Maynard, S. K. (1997). Analyzing interactional management in native/non-native english conversation: A case of listener response. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, *35*, 37–60.
- Sacks, H., Schegloff, E., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematic for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, *50*, 696–735.
- Schegloff, E. (1979). The relevance of repair to syntax-for-conversation. In T. Givon (Ed.), *Syntax and Semantics* (p. 261–286). New York: Academic Press volume 12.
- Schegloff, E. (2000). Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation. *Language in Society*, *29*, 1–63.
- Shriberg, E., Stolcke, A., & Baron, D. (2001). Observations on overlap: findings and implications for automatic processing of multi-party conversation. In *Proceedings of EUROSPEECH* (p. 1359–1362). URL: <http://www.icsi.berkeley.edu/ftp/global/pub/speech/>.

- Tannen, D. (1983). When is an overlap not an interruption? one component of conversational style. In R. Pietro, W. Frawley, & A. Wedel (Eds.), *In the first Delaware symposium on language studies* (p. 119–129). Newark: University of Delaware Press.
- Tannen, D. (2012). Turn-taking and intercultural discourse and communication. In C. Paulston, S. Kiesling, & E. Rangel (Eds.), *The handbook of intercultural discourse and communication* (p. 135–157). Chicester: Wiley–Blackwell.
- Tolcsvai Nagy, G. (2001). *A magyar nyelv szövegtana*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Ward, N., & Tsukahara, W. (2000). Prosodic features which cue back-channel responses in english and japanese. *Journal of Pragmatics*, 32, 1177–1207.
- Weidl, Zs. (2019). Egyet nem értések fonetikai jellemzői középiskolások beszédében. In T. Váradi, Zs. Ludányi, & T. E. Grácsi (Eds.), *Doktoranduszok tanulmányai az alkalmazott nyelvészet köréből 2019. XIII. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia* (p. 133–142). Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Wells, B., & Macfarlane, S. (1998). Prosody as an interactional resource: turn-projection and overlap. *Language and Speech*, 41, 265–294.
- Yngve, V. H. (1970). On getting a word in edgewise. In *Papers from the Sixth Regional Meeting Chicago Linguistics Society* (p. 567–78).